

мр Небојша Ђокић

Београд

СТАРА ЦРКВА У ПАРАЋИНУ ХРАМ СВ. АПОСТОЛА И ЕВАНГЕЛИСТЕ МАРКА

Апстракт: У раду се даје кратка историја старих параћинских цркава Св. Атанасија из XVIII века и Св. Марка из прве половине XIX века као и биографије параћинских свештеника из XIX века

Идући Поморављем, Евлија је стигао и до Параћина¹ који је припадао румелијском ејалету а сазидао га је по Евлији „српски краљ Рожо“². Параћин је засигурно обновљен пре 1561. године када је умро његов обновитељ, Сулејманов везир Рустем-паша,³ а мајка Сулејмана Величанственог саградила је у граду хамију.⁴ Сâм Рустем-паша је у граду, јужно од тврђаве, саградио хан и 150 војничких кућа, а Параћин је недуго потом прерастао у кадилук о чему Евлија ништа не говори, мада је само две године пре њега истим путем прошао Кикле и поменуо постојање једног кадије у Параћину, док други извори наводе и податак да је „град Паракин“ имао и своју епархију.⁵ Када говори о Параћину Евлија само наводи да је тврђава правоугаоног облика, опсега 800 корака, да има свог диздара, посаду од 40 војника, хебехане и већи број шахи-топова.⁶ Иначе, сам Параћин је био

значајно место још у средњем веку у коме се држао и панађур. Турским освајањем изгубио је нешто на значају па је почетком XVI века (1516. г.) имао само 22 хришћанске и 1 муслиманску кућу као и 4 неожењена. Управо за време султана Сулејмана Величанственог доживљава велики просперитет па седамдесетих година тог века има 66 муслиманских кућа и хемат цигана њих 7 (хришћана и муслимана). Преко реке Црнице постојали су дрвени мостови а насеље је красио и велики каравансарај. Паланка је подигнута пре 1628. године.⁷

Прва црква у Параћину се помиње тек за време аустријске владавине овим крајевима након Пожаревачког мира. Ексарх Максим Ратковић је у лето 1733. године обавио визитацију црква у митрополији београдској. Том приликом је обишао и параћинску цркву, храм светог Атанасија и ево шта је забележио. Црква је била зидана од ћерпича. покривена црепом а олтар је био од дрвених дасака. У олтару је била дрвена трпеза „и покров на трапези од картуна; чирака од туча два; антими(н)с госп. митрополита Мојсија; олтар (имејет) свода; потир и дискос и звездица и кашика не имејет, од тенећета, и дарци од мусуда црвена.“⁸

Црква је имала и: „Одежда свилена једна, једна од мусула црвена, стиар од свиле један; епетрахил од свиле жуће један; наруквице од свиле жуће једне. С поља икона са стране по шест и двери старе и кандила од меди пет; на предверији завеса од картуна; полијелеј од туча,

¹ Evlija Čelebi, Putopis-Odlomci o jugoslovenskim zemljama, Sarajevo, 1979, 65–67.

² Вероватно искварено од Лазо-Лазар.

³ Највероватније је реч о Рустем-паши Опуковићу, везиру Сулејмана II и мужу његове једине кћери Михримах.

⁴ По другим, званичним турским, подацима хамију је саградио сам султан Сулејман Величанствени што у принципу не искључује могућност да је то задужбина његове мајке. Олга Зиројевић, Цариградски друм од Београда до Софије (1453–1683), Зборник Историјског музеја Србије бр. 7, 1970, 158–159; Олга Зиројевић, Турско војно уређење у Србији, 1459–1683, Београд 1974, 153. Детаљније о овоме видети у Olivera Dumić, Tursko vojno uređenje u centralnom Pomoravlju u XVI веку, Rasinski anali 1, Крушевац, 2003, 127

⁵ О епископији у Параћину детаљно видети у Радмила Тричковић, Српска црква у XVII веку, Глас САНУ СССХХ, Београд 1980, на више места а нарочито од. с. 107 до 118, 150 и с.154. О Сулмановој мајци детаљније у Оливера Думић, Турско војно уређење у централном Поморављу у XVI веку, Расински анали 1, Крушевац, 2003, 126–127

⁶ Evlija Čelebi, Putopis-Odlomci o jugoslovenskim zemljama, Sarajevo, 1979, 65

⁷ Олга Зиројевић, Цариградски друм..., 158–159. Оливера Думић, Турско војно уређење у централном Поморављу у XVI веку, Расински анали 1, Крушевац, 2003, 127–128

⁸ Максим Радковић је обишао Параћин 12/23. августа 1733. године. Гаврило Витковић, Извештај написао Максим Радковић ексарх београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд 1884, 123 и 168; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 153

који прима свешти дванајест.“ Било је мало књига само: „октојих, петогласник, један те-стаменат московска“.⁹

Припрат женска је имала по три иконе са сваке стране и једну спреда тј свега седам икона. Крстионице није било као ни миропомазанија. Уместо крстионице при заду је направљен мали „долап“ у коме су се крстила деца. Звона је имала два. Црква је била неосвећена а настала је преправком хамије.¹⁰ Готово је извесно да је реч управо о напред споменутој хамији мајке Сулејмана Величанственог.

У Параћину јсу били свештеници Петар и Стефан али је свештеник Стефан побегао у Турску са породицом. Оба свештеника су се и зађаконили и запопили исте године.¹¹ Петар је опслуживао села Параћин (28 хлебова), Видово (13 хлебова), Мириловац (12 хлеба), Плана (9 хлеба) и Мало Видово (13 хлебова) тј укупно 75 хлебова. Припадао му је и Сталаћ али њега није опслуживао јер је био исувише далеко.¹²

По мишљењу Максима Радковића Параћин је требало да има два свештеника а поред тога је требало у Великој Мутници осветлати цркву и ту поставити трећег свештеника.¹³

Архиепископ и митрополит Викентије Јовановић је 12/23. августа 1733. године посетио шанац Пожаревац да у складу са тефтером ексарха Максима Ратковића обиђе пописане цркве. Митрополит је закључио да је стање у параћин-

ској цркви углавном онако како је записао ексарх. Тако је још увек стојало високо камене минаре, покривено оловом на коме су висела три мала звона. Porta је била ограђена храстовим кољем. постојала су једна врата на порти и једна на цркви. Унутар цркве су се налазили обични -прости столови. Патос од широких цигли је био покварен. Олтар био од нових дрвених дасака. У једном углу цркве биле су наслагане ћерамиде па је ексарх затражио од свештеника да их изнесе и очисти цркву. Црква није имала крстионицу већ је при једном зиду начиње нека врста „долапа“ у коме су крштена деца. Због тога је ексарх тражио да се направи права крстионица да би дете могло да се потопа у њој. Испред икона и припрате била су потребна два свећњака. Нису постојале двери испред олтара а осам престоних икона су биле не само старе већ и оштећене па је било неопходно поправити их. Вихово стање је било такво да су представљале „бесчестије слави божијој“. Било је неопходно направити и нови архијерејски сто који би био виши од других као што је и правило. Био је неопходан и нови олтар а на часној трпези нови дрвени крст. Неопходни су били и појас за службу, боља умиваоница као и проскомидија, затим „саксија“ за ватру и окропац па чак и један сандук. Неопходно је било и поставити крст изнад светих двери. Ексарх је захтевао и да се цела црква изнутра поправи и унутрашњи зидови окрече. Тек после тога било је могуће цркву осветити. Након прегледа цркве извршио је ексамен параћинског свештеника Петра.¹⁴

Свештеник поп Петар Јвановић, је био родом од Колашина из села Милоја. Рођен је око 1707. године (1734. године је имао 27 година). Учио је књигу код неког Гаврила Зографа из Рисна и код њега је проучио псалтир. Затим је код даскала Стефана у Раваници годину дана читао Октоих. Коначно, 9 месеци је учио у Карловцима код Максима Суворова. Рукоположен је на ђаконство 1729. године у Београду од владике Николаја Димитријевића, а на свештенство, после месец дана, по одобрењу митрополита Мојсија, од владике Максима Несторовића. Пошто се још месец дана обучавао за свештеника у Београду упућен је на парохiju али без синђелије. Исповедао се духовнику Арсенију Свето-Павлу, последњи пут о Успенију 1732. године. „Летургију појет, правило держит, синђелију не имајет.“ Од књига поп Петар је 1733. године имао: „полустав московски, Псалтир московски; летургија московска; десетословије московско“.

⁹ Гаврило Витковић, Извештај написао Максим Радковић ексарх београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд 1884, 123 и 169; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 153–154

¹⁰ Гаврило Витковић, Извештај написао Максим Радковић ексарх београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд 1884, 169; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 154

¹¹ Петар је учио најпре код неког Гаврила зографа из Рисна а затим је у Раваници код даскала Стефана учио још годину дана. На крају је учио у Сремским Карловцима након чега се оженио и запопио. Гаврило Витковић, Извештај написао Максим Радковић ексарх београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд 1884, 124, 125 и 169; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 154

¹² Гаврило Витковић, Извештај написао Максим Радковић, ексарх Београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд 1884, 169 и 127

¹³ Гаврило Витковић, Извештај написао Максим Радковић ексарх Београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд 1884, 169; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 154

¹⁴ Гаврило Витковић, Извештај написао Максим Радковић, ексарх Београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд 1884, 123–124

Петар је имао сина Јована. Служио је и при парафинској и при велико мутничкој цркви.¹⁵ Следеће, 1734. године Петар је имао одежду од белог платна, епитрахил свилен и крст светогорски. Није имао стихар. Од књига је поседовао Тестамент московски, Полустав московски, Десетословије, Буквар мали, Требник московски и Литургију српску. Добро је читао, али није знао да добро поје. Добро је знао и то наизуст све тајне црквене као и њихове форме. Од породице је имао два ожењена брата и два сина једног од четири и једног од годину дана. Поседовао је и новосаграђену кућу коју је добро одржавао. Имао је и 150 оваца, 5 волова, 4 краве, 4 коња и кола. Овог пута му је духовник био Данило витовнички код кога се исповеио 1733. године за шта је имао и цедужицу.¹⁶

Други парафински свештеник 1734. године је био јереј Стефан Марковић рођен у селу Кулашину близу Пећи око 1709. године (1734. године је имао 25 година). Учио је књигу Раваници код даскала Стефана. Рукоположен је за ђакон и свештеника од темишварског валдике око 1731. године. Није имао синђелију. Осредње је читао али уопште није знао да поје. Није познавао све тајне цркве а још мање њихове форме. Није имао црквене одежде осим епитахиља. Од књига је поседовао само Требник московски а имао је и крст од дрвета светогорског. Имао је свој дом у Горњој Мутници па је молио да га поставе при тамошњој цркви. Са њим су, поред његове жене, живела и његова два ожењена брата са којима је заједнички поседовао 30 говеда, 6 коња, 300 оваца и 30 свиња.¹⁷

У парафинској парохији су у то време постојале још две цркве-мутничка и сталаћка. У Великој Мутници је постојала црква Свте Тројице. Црква је била саграђена од камена, покривена шиндром, не окречена и није имала свод.¹⁸ У Сталаћу је постојала стара црква којој се ни храм није знао.

Ексарх пожаревачки је обишао цркву још два пуа 1734. и 1735. године и о томе су сачувани подаци.

Ево шта је забележио 1734. године. Црква је и 1734. године била неосвештена али се по благослову митрополита Мојсеја Петровића служила литургија на велике празнике а понекад и недељом. Олтар је био изведен од дасака, над светом трпезом није било свода. Трпеза је била на дрвеном стубу на коме се налазила даска. Постојала су 3 покроба од чита и 3 од белог беза. Антиминс је био митрополита Мојсеја Петровића. Мошти светих су се држала у кутији на часној трпези на којој су се налазила и два свећњака од туча као српска Литургија. Проскомидија је била од дасака на два дрвена стуба а покров је био од чита. Путир и дискос су били од лима, звездица од меда, стари дарци од црвеног мусула, ложица од калаја. Постојало је и копље - нож. „Темно“ је било преграђено даскама, а двери су имале само завесу од чита. У „мушкој“ цркви су биле 8 великих и 11 малих икона као и 6 кандила од туча. Испод икона је била завеса од старог чита а изнад икона је за темно чит био прибијен ексерима за темно. Испред икона су била два дрвена свећњака као и два велика свећњака од туча. Црква је имала и велики архијерејски сто као 15 других столова. Припрата је од „мушке“ цркве била одвојена даскама и у њој су се налазиле две иконе. Крстионице није било само је у једном зиду био усечен прозор и у њему су крштена деца. Интересантно је да се у цркви још увек налазио турски чардак са кога се клања хоха и да он још увек није био изнет из цркве и поред митрополитовог захтева да се то уради. Црква је била патосана циглом. Свод црквени је био од дасака. Постојала су двоја врата пред којим су били дократи.¹⁹ Црква је била покривена ћерамидом а на врх крова био је постављен дрвени крст. Цела порта је била ограђена шанцем и кољем. Као звоник је служило високо камено минаре минаре на коме су била три звона -велико, средње и мало.²⁰

Поред црквене одежде и стихара од нове дамаске свиле, постојала је и једна одежа од белог платна и једна од мусула. Оба епитрахила су била од свиле. Поред још неких свилених предмета постојала је и половна оругва од црвеног мусула.²¹ Од књига црква је имала: Октоих српски, Триод постни московски, Тестамент мо-

¹⁵ Гаврило Витковић, Извештај написао Максим Радковић ексарх Београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд 1884, 168–169; Димитрије Руварац, Митрополија Београдска око 1735. године, Споменик XLII, Београд 1905, 106

¹⁶ Димитрије Руварац, Митрополија Београдска око 1735. године, Споменик XLII, Београд 1905, 106

¹⁷ Димитрије Руварац, Митрополија Београдска око 1735. године, Споменик XLII, Београд 1905, 106

¹⁸ Детаљније у: Гаврило Витковић, Извештај написао Максим Радковић ексарх Београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд 1884, 170

¹⁹ „турски дократи“ како стоји у визитацији из 1735. године. Димитрије Руварац, Митрополија Београдска око 1735. године, Споменик XLII, Београд 1905, 117

²⁰ Димитрије Руварац, Митрополија Београдска око 1735. године, Споменик XLII, Београд 1905, 105–106

²¹ Димитрије Руварац, Митрополија Београдска око 1735. године, Споменик XLII, Београд 1905, 105

сковски, Општак, Октоих, Псалтир и Апостол грчки.²²

У време визитације 1734. године већ десет година „син црквени“ је био Михаил Грк који је непосредно пре доласка ексарха побегао предавши 30 форинти другом „сину црквеном“ Стојану Московичу кога је ексарх поставио за питропа.²³

Интересантно је да је приликом визитације 1735. године ексарх забележио да је храм цркве Свети Атанасије и Кирил. Других битних разлика у односу на претходну визитацију није било па се нећемо даље задржавати на визитацију из 1735. године.²⁴

Да кажемо нешто и парохији која је припадала параћинској цркви. На таксилима од 17/28. фебруара 1733. и 30. децембра 1734/10. јануара 1735. године дају се подаци о овој парохији и они су идентични у оба случаја. Парохија има једну цркву, два свештеника (Петар и Стефан) и следећа села: Параћин (33 хлеба), Мириловац (12 хлеба), Видово (11 хлеба), Доња Мутница (15 хлебова), Горња Мутница (18 хлебова), Плана (10 хлеба), Кречбинац (6 хлебова), Видово (10 хлеба), Сталаћ (10 хлеба) и Грменовоц (10 хлеба). Укупно 135 хлебова.²⁵ Интересантно је да ексарх Максим Ратковић, за то исто време тј. 1733. годину даје нешто другачије податке. По њему параћинска се састоји из следећих села: Параћина (28 домова), Мале (Доње) Мутнице (18 домова), Велике (Горње) Мутнице (32 дома), Плана (9 хлебова), Мириловица (12 дома), Доње Видово (11 дома) и Горње Видово (13 домова). Укупно 123 дома.²⁶

Кад су Османлије вратиле оне су поново цркву претворили у хамију а изгледа да су у међувремену саградили (или обновили) и другу хамију. Јер, у време ослобођења 1833. године у Параћину су биле две хамије а ни једна црква.²⁷ Али Параћин ће убрзо по припајању Србији добити и своју цркву.

Радосав Марковић наводи како су кнежевим трошком саграђене цркве у Параћину и Ћуприји 1836. године док Кашић, позивајући се на Марковића спомиње само да је 1836. године подигнута црква у Параћину.²⁸ Коларић усваја 1836. годину као годину подизања цркве у Параћину.²⁹ Никола Кусовац усваја 1836. годину као годину зидања параћинске цркве Св. Тројице.³⁰ Међутим, архивски подаци нам говоре да је те године црква само започета а да је тек идуће године довршена.

Наиме, Средоточна војна команда је 4/16. марта 1836. године издала налог капетану Јовану Николићу да што пре отпочне са набавком материјала и зидањем цркве у Параћину.³¹ Саветнику Милосаву Здравковићу су писали Јован Николић 17/29. јуни 1836. године из Параћин и Аврам Петронијевић 11/23. јули 1836. године из Јагодина обавештавајући га о набавци камена за изградњу цркве у Параћину.³²

Државни Совјет је почетком 1837. године одобрио да се граде цркве у Параћину и Ћуприји и поводом тога постављен је надзиратељ радова на њима.³³ Писар Димитрије Јовановић је писмом известио Средоточну војну команду 27. новембра/9. децембра 1837. године да је поводом нестанка куге у Параћину одржано свечано богослужење у новој цркви.³⁴ Протојереј параћински Милосав Михаиловић је 2/14. јануара 1838. године поставио Антимис на часну трпезу у новој па-

²² Димитрије Руварац, Митрополија Београдска око 1735. године, Споменик ХЛII, Београд 1905, 106

²³ Димитрије Руварац, Митрополија Београдска око 1735. године, Споменик ХЛII, Београд 1905, 106

²⁴ Димитрије Руварац, Митрополија Београдска око 1735. године, Споменик ХЛII, Београд 1905, 118

²⁵ Димитрије Руварац, Митрополија Београдска око 1735. године, Споменик ХЛII, Београд 1905, 129–130

²⁶ Гаврило Витковић, Извештај написао Максим Радковић ексарх Београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд 1884, 287

²⁷ Параћинци су као своју цркву сматрали манастир Свете Петке.

²⁸ Др Радосав Марковић, Задужбине кнеза Милоша, Пролетни гласник бр. 3–5 (март, април и мај) 1942, 127; др Душан Кашић, Рад кнеза Милоша на подизању и обнови цркава и манастира, Гласник српске православне цркве бр. 10/1960, 269

²⁹ Др Миодраг Коларић, Грађевине и грађевинари Србије од 1790 до 1839 године, Београд 1959, 11. Исту годину усваја и у Др Миодраг Коларић, Класицизам код Срба (1798–1848), В, Београд 1966, 25 али овде без навођења извора.

³⁰ Класицизам код Срба -Каталог грађевинарства (приредио Никола Кусовац), Београд 1967, 22

³¹ АС-Средоточна нојна команда-Но. 54; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 155

³² ЗМП-5368; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 155

³³ АС – ДС – Но. 171/837, Црква у Параћину и Ћуприји да се гради и за надзиратеља настављен; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 155

³⁴ АС-Средоточна нојна команда-Но. 787; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 155

раћинскох цркви.³⁵ Црква је била посвећена Св. апостолу и евангелисти Марку.³⁶

На жалост, прота параћински Милосав Михаиловић је убрзо, 8/20. марта 1838. године, умро од суве болести.³⁷ Десетак дана касније, тачније 19/31. марта 1838. године из митрополије је јављено параћинском јереју Стефану Поповићу да је постављен за намесника параћинског.³⁸

Капетана Б. Ђорђевић је 31. мај/12. јуна 1838. године известио Средоточну војну команду да је прикупљено новац за огрев Магистарата ћупријског, поклоњен цркви у Параћину. Уз то питао је команду да ли да поново прикупи прирез од народа за Магистрат.³⁹

У међувремену, 10/22. маја 1838. године намесник Стефан Поповић и јереј Лазар су тражили од митрополита да им се додели 45 дома од парохије покојног проте Милосава али им је митрополит одговорио да се стрпе до Митровдана.⁴⁰ Пошто од овог захтева није било ништа намесник Стефан је 9/21. септембра 1838. године замолио је митрополита да задржи село Главицу које је дато у нурију јереју Милојку, сину покојног проте Милосава.⁴¹ Истовремено је послао митрополији мирију коју је однео јереј Стојан Поповић који је отишао код митрополита да тражи ухљебљење.⁴²

У пролеће (од марта до јуна по старом календару) 1838. године сечена је грађа у срезу темнићком за ограду и звонару цркве у Па-

раћину.⁴³ Августа 1838. године донета су црквена звона за ћупријску и параћинску цркву.⁴⁴

Коначно, 13/25. децембра 1838. године извршена је расподела нових парохија при цркви параћинској. Јереј Јован Поповић је дата синђелија на села Бошњане и Поповац.⁴⁵ Јереј Стојан Поповић је добио синђелију на села Дреновац и Бусиловац.⁴⁶ Јереј Милош Живановић је добио синђелију на села Шавац, Чепуре и Ратаре.⁴⁷ Јереј Огњан Ристић је добио синђелију на села Горње и Доње Видово, Кошеве и Сикирицу.⁴⁸ Поред ових постојале су, при параћинској цркви и три параћинске парохије као и главичка парохија.

По подацима Павла Васића, у Параћину је 1844. године рађен иконостас на зографски начин.⁴⁹

Споменути распоред парохија није дуго остао непромењен већ је смањен па су крајем 1852. године постојале три параћинске парохије, главичка, поповачка, дреновачка и видовска.⁵⁰

Општина параћинска са својим грађанима почела је 1862. године зидање нове цркве која је имала велики торањ са западне стране а који се наслањао на саме зидове. Када је 1864. године требало да буде завршена тада се изненада једне вечери торањ срушио посред саме цркве тако да је целокупна грађевина постала једна велика рушевина.⁵¹

³⁵ АС-Митрополија-Но. 16/838, Писмо прототојереја параћинског митрополиту од 4/16. јануара 1838.

³⁶ Слави се 25. априла/8. маја.

³⁷ АС-Митрополија-Но. 121/838, Писмо пароха параћинског Стефана Поповића митрополиту од 10/22. марта 1838.

³⁸ АС-Митрополија -Но. 127, Писмо митрополитово од 19/31. марта 1838.

³⁹ АС-Средоточна нојна команда-Но. 968; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 155

⁴⁰ АС-Митрополија-Но. 212, Писмо намесника параћинског Стефана Поповића и јереја Лазара митрополиту од 10/22. маја 1838. године

⁴¹ АС-Митрополија-Но. 432, Писмо намесника параћинског Стефана Поповића митрополиту од 9/21. септембра 1838. године

⁴² АС- Митрополија–Деловодни протокол - Но. 433

⁴³ АС-Средоточна нојна команда-Но. 984; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 155

⁴⁴ АС-Средоточна нојна команда-Но. 1063; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 155

⁴⁵ АС- Митрополија-Но. 622, Синђелија јереја Јована Поповића од 13/25. децембра 1838. године

⁴⁶ АС- Митрополија-Но. 622, Синђелија јереја Стојана Поповића од 13/25. децембра 1838. године

⁴⁷ АС- Митрополија-Но. 622, Синђелија јереја Милоша Живановића од 13/25. децембра 1838. године

⁴⁸ АС- Митрополија - Но. 622, Синђелија јереја Огњан Ристић од 13/25. децембра 1838. године

⁴⁹ Павле Васић, „Уметност у Крушевцу“, у: Уметничка топографија Крушевца, Нови Сад–Крушевац, 1990, 197; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 155

⁵⁰ Београдски велики календар за годину 1853, у Београду 1853, 229

⁵¹ „Летопис цркве Св. Тројице из 1918. године“, у: Миша Миленковић, Монографија Параћина, Параћин 1996, 185

Параћинска црква је 1874. године имала 6 парохија и то:⁵²

I параћинска-део Параћина (213 домова) и Текије (32 дома)

II параћинска-део Параћина (129 домова), Д. Видово (180 домова) и Стрижа (53 домова)

III параћинска-део Параћина (280 домова)

Врабчанска-Врабчане (128 домова), Иванци (47 домова), Чепуре (53 домова), Ратаре (52 дома) и Крежбинац (56 домова)

Дреновачка-Дреновац (128 домова), Сикирица (55 домова), Кошеви (34 домова) и Г. Видово (62 дома)

Главичка-Главича (65 домова), Давидовац (35 домова), Бошњане (60 домова), Поповац (50 домова) и Мириловац (64 дома).

У исто време у параћинском намесништву постојала су још два црквена храма - црква у Плани и манастир Св. Петка.

Црква у Плани, храм Св. пророка Илије, је била сазидана од тврдог материјала, по подацима митрополита Михаила 1869. године. При цркви је постојала једна парохија која се састојала од села Плане (180 домова), Лебине (54 домова), Голубовца (20 домова) и Бусиловине (49 домова).⁵³

Манастир Св. Петка је такође имао своју парохију, која се 1874. године састојала од села Горње Мутнице (85 домова), Доње Мутнице (119 домова), Клачевца (44 домова), Шалудова (37 домова), Извора (55 домова), Лешја (32 дома) и Буљана (125 домова).⁵⁴

После дужег низа година опет се приступило зидању цркве у Параћину само с том разликом што је овог пута торањ зидан уз цркву по одобрењу Министарства грађевина. Изграду торања је преузео предузимач Италијан Пеларини који је радове довео до пред крај а затим изненада нестао а да ипак није довршио радове.⁵⁵

Изграда цркве је, по трећи пут настављена, тек 1897. године овог пута по плану архитек-

те Јована Илкића. Предузимач је био Милосав Павловић из Пожареваца.⁵⁶

Дрвену конструкцију иконостаса је израдио Влајковић из Београда за 5000 динара а иконе (које је све поклонио Дина Микић, трговац из Параћина) су израђене у Русији. Певнице у је поклонио Вучета Стојановић парох Параћински. Среска скупштина је приложила 3000 динара а остало су били добровољни прилози грађана.⁵⁷

Када је црква била потпуно довршена на први дан Духова 1899. године освећена је од митрополиута Инокентија.⁵⁸

Црква је обновљена о стогодишњици. Административна зграда је из 1922. године, а нови парохијски дом са салом из 1998. године.⁵⁹

СВЕШТЕНИЦИ ПРИ ПАРАЋИНСКОЈ ЦРКВИ У XIX ВЕКУ

АЛЕКСИЋ Радован, јереј. Радована је рукоположио 20/31. марта 1789. године епископ Макарије у Нишу.⁶⁰ Јереј Радован је у јесен 1836. године пребивао у Параћину и имао је синђелију на парохију.⁶¹

АНТОНЈЕВИЋ Вићентије, јереј. Вићентије Антонијевић се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 9/22. марта 1838. године.⁶²

БАШЋ Василије, јереј (око 1820, Липик у Босни – 21. јануар/2. фебруар 1883, Сикирица). Василије је рођен око 1820. године у Липику у Босни.⁶³ Рукоположен је за свештеника 1842. го-

⁵² Митрополит Михаил, Православна србска црква у Књажеству Србији, Београд 1874, 33

⁵³ Митрополит Михаил, Православна србска црква у Књажеству Србији, Београд 1874, 33

⁵⁴ Митрополит Михаил, Православна србска црква у Књажеству Србији, Београд 1874, 38

⁵⁵ „Летопис цркве Св. Тројице из 1918. године“, у: Миша Миленковић, Монографија Параћина, Параћин 1996, 185

⁵⁶ „Летопис цркве Св. Тројице из 1918. године“, у: Миша Миленковић, Монографија Параћина, Параћин 1996, 185

⁵⁷ „Летопис цркве Св. Тројице из 1918. године“, у: Миша Миленковић, Монографија Параћина, Параћин 1996, 185

⁵⁸ „Летопис цркве Св. Тројице из 1918. године“, у: Миша Миленковић, Монографија Параћина, Параћин 1996, 185

⁵⁹ Српска православна епархија Браничевска – Шематизам 2003, Пожаревац, 2003, 184; Небојша Ђокић, Љубодраг Поповић, Браничевска епархија у првој половини XIX века, Пожаревац 2005, 155

⁶⁰ АС-Државни Совјет-РН⁰ 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836, бр. 143 лист 64

⁶¹ АС-Државни Совјет-РН⁰ 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836, бр. 143 лист 64

⁶² Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

⁶³ Хришћански весник бр. 2/1883, 128

дине у Сарајеву.⁶⁴ Василије Башић се први пут помиње у протоколима умрлих парафинске цркве 4/16. јануара 1864. године.⁶⁵ Протојереј Василије Башић је 1864. године био парох дреновачки.⁶⁶ Јереј Василије Башић је и 1878. године⁶⁷ и 1880. године⁶⁸ био парох сикирички. Панта Ружичић, свршени богослов, рукоположен је 28. фебруара 1882. године за ђакона а 6/18. марта 1882. године за свештеника и одређен за капелана Василију Башићу пароху сикиричком.⁶⁹ Јереј Василије је умро у Сикирици 21. јануара/2. фебруара 1883. године у 62. години живота.⁷⁰

ЖИВАНОВИЋ Милош, јереј. Милоша је 26. априла/8. мај 1829. године рукоположио Јосиф у Нишу.⁷¹ У 1836. години јереј Милош је као капелан пребивао у селу Шавац.⁷² Коначно, 13/25. децембра 1838. године извршена је расподела нових парохија при цркви парафинској. Јереј Милош Живановић је добио синђелију на села Шавац, Чепуре и Ратаре.⁷³ Милош се први пут помиње у протоколима умрлих парафинске цркве 12/24. новембра 1839. године.⁷⁴

ИВАНОВИЋ Живадин, јереј. Живадин је 12/24. јула 1814. године рукоположио Макарије у Нишу.⁷⁵ У 1836. години јереј Живадин је пребивао у Параћину и имао је синђелију на своју парохију.⁷⁶ Живадин се први пут помиње у про-

токолима умрлих парафинске цркве 16/28. марта 1837. године.⁷⁷

ЈОВАНОВИЋ Младен, јереј. Младен Јовановић учитељ сењски рукоположен је 1/13. септембра 1874. г. за ђакона а 2/14. септембра 1874. године за свештеника и намењен за парохију михајловачку у округу смедеревском.⁷⁸ Младен Јовановић је и 1879. године био свештеник михајловачки.⁷⁹ Свештеник Младен Јовановић одређен је почетком 1882. године на попвачку паорхију⁸⁰ а први пут се помиње у протоколима умрлих парафинске цркве 19/31. јануара 1882. године.⁸¹ Око нове 1884. године одређен је на сењску парохију.⁸² Јереј Младен Јовановић је 1888. године био парох дреновачки.⁸³ Пресудом Великог Духовног суда свештеник дреновачки Младен Јовановић је 1907. године лишен чина.⁸⁴

ЈОВАНОВИЋ Пантелеимон, јереј. Пантелеимон се први пут помиње у протоколима умрлих парафинске цркве 19/31. маја 1863. године.⁸⁵

МИХАЈЛОВИЋ Милосав, протојереј. Милосав је 5/17. марта 1806. године рукоположио Макарије у Нишу.⁸⁶ У 1836. години намесник парафински протојерејереј Милосав је пребивао у Параћину и имао је синђелију на парохију.⁸⁷ Милосав се први пут помиње у протоколима умрлих парафинске цркве 10/22. јануара 1837. године.⁸⁸ Протојереј парафински Милосав Михаиловић је 2/14. јануара 1838. године поставио Антимис на

⁶⁴ Хришћански весник бр. 2/1883, 128

⁶⁵ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при парафинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

⁶⁶ Календар са шематизмом књажевства Србије за 1865, у Београду 1865, 86

⁶⁷ Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1879, Београд 1879, 153

⁶⁸ Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1881, Београд 1881, 205

⁶⁹ Хришћански весник бр. 4/1882, 254

⁷⁰ Хришћански весник бр. 2/1883, 128; Глас православља бр. 7/1883, 56

⁷¹ АС - Државни Совјет - РН^О 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 153, лист 64.

⁷² АС - Државни Совјет - РН^О 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 153, лист 64.

⁷³ АС - Митрополија - Но. 622, Синђелија јереја Милоша Живановића од 13/25. децембра 1838. године

⁷⁴ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при парафинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

⁷⁵ АС - Државни Совјет - РН^О 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 152, лист 64.

⁷⁶ АС - Државни Совјет - РН^О 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 152, лист 64.

⁷⁷ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при парафинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

⁷⁸ Сион бр. 33 од 8. септембра 1874. г., 528

⁷⁹ Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1879, Београд 1879, 15

⁸⁰ Хришћански весник бр. 3/1882, 192

⁸¹ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при парафинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

⁸² Хришћански весник бр. 3/1884, 240

⁸³ Календар са шематизмом Краљевине Србије за годину 1889, Београд 1889, 99

⁸⁴ Гласник Православне цркве у Краљевини Србији, бр. 9/1907, 129

⁸⁵ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при парафинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

⁸⁶ АС - Државни Совјет - РН^О 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 142, лист 64.

⁸⁷ АС - Државни Совјет - РН^О 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 142, лист 64.

⁸⁸ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при парафинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

часну трпезу у новој парафинској цркви.⁸⁹ На жалост, прота парафински Милосав Михаиловић је убрзо, 8/20. марта 1838. године, умро од суве болести.⁹⁰ Десетак дана касније, тачније 19/31. марта 1838. године из митрополије је јављено парафинском јереју Стефану Поповићу да је постављен за намесника парафинског.⁹¹

НЕСТОРОВИЋ М. Василије, јереј (око 1827, ? - 26. јул/7. август 1896, Параћин). Василије се први пут помиње у протоколима умрлих парафинске цркве 3/15. октобра 1854. године.⁹² Василије је од 1854. па бар до 1858. године⁹³ био парох поповићки а 1864. године⁹⁴ парох врапчански у намесништву парафинском. Василије Несторовић је био парох породински од 1865. до 1868. године.⁹⁵ Почетком 1868. године парох из Великог Села Милутин Стојић постављен је, по молби, за капелана пароху смољиначком. Истовремено на велико-селску парохију је премештен свештеник батушки Милић Ђукић док је за батушког свештеника постављен Коста Девић дотадашњи капелан проте пожаревачког. На место капелана проте пожаревачког премештен је Василије Несторовић парох породински кога је у Породину заменио Татомир Миловук.⁹⁶ Јереј Василије је бар од 1878. године па до 1882. године био парох главнички.⁹⁷ Почетком 1882. године свештеник главички Василије је одређен привре-

мено на парохију парафинску⁹⁸ на којој је остао све до смрти 1896. године.⁹⁹ Умро је 26. јула/7. августа 1896. године у 69. години живота а сахрањен је сутрадан на парафинском гробљу.¹⁰⁰ Поред ревносне службе у цркви Василије је био и угледни друштвени радник. Као познати вођар и пчелар био је оснивач и први председник (све до своје смрти) пчеларско вођарске задруге у Параћину.¹⁰¹ Први је донео и вештину каламљења у околину Параћина.¹⁰² Био је и члан утемељивач свештеничког удружења.¹⁰³

ПЕТКОВИЋ А. Захарије, јереј. Учитель парафински Захарије Петковић рукоположен је у Параћину 9/21. јула 1872. године за ђакона.¹⁰⁴ Захарије Петковић ђакон парафински рукоположен је 8/20. октобра 1875. године за свештеника и постављен на једној од парафинских парохија.¹⁰⁵ Захарије се први пут помиње у протоколима умрлих парафинске цркве 17/29. августа 1876. године.¹⁰⁶ Јереј Захарија Петковић је и 1878. године¹⁰⁷ и 1880. године¹⁰⁸ био парох парафински. Почетком 1882. године добио је да привремено опслужује парохију покојног јереја Лазара Протића.¹⁰⁹ Јереј Захарије је и 1888. године¹¹⁰ био парох парафински. Сабор архијерејски одржан у Нишу 1894. године одликовао је Захарију Петковића, пароха парафинског, протском камилавком.¹¹¹

ПЕТРОВИЋ Атанасије, јереј. Атанасије се први пут помиње у протоколима умрлих парафинске цркве 21. децембра 1865/2. јануара 1866. године.¹¹²

⁸⁹ АС - Митрополија - Но. 16/838, Писмо прототојереја парафинског митрополиту од 4/16. јануара 1838.

⁹⁰ АС-Митрополија - Но. 121/838, Писмо пароха парафинског Стефана Поповића митрополиту од 10/22. марта 1838.

⁹¹ АС - Митрополија - Но. 127, Писмо митрополитово од 19/31. марта 1838.

⁹² Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при парафинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

⁹³ Календар са шематизмом књажевства Србије за 1855, у Београду 1855, 44; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1856, у Београду 1856, 43; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1857, у Београду 1857, 44; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1858, у Београду 1858, 45; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1859, у Београду 1859, 50. Василије Несторовић поповачки парох тражио је 1858. године синђелију на своју парохију. АС – Митрополија - Но. 568/58 и 768/58

⁹⁴ Календар са шематизмом књажевства Србије за 1865, у Београду, 1865, 86

⁹⁵ У Споменици се наводи да је Несторовић био продински парох само до 1866. године. Споменица парохије породинске, 10

⁹⁶ Пастир бр. 11 од 17. марта 1868, 176

⁹⁷ Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1879, Београд 1879, 153; Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1881, Београд 1881, 205

⁹⁸ Хришћански весник бр. 3/1882, 192

⁹⁹ Календар са шематизмом Краљевине Србије 1889, Београду, 1889, 99; Митрополит Михаило, Православна српска црква у Краљевини Србији, Београд 1895, 46

¹⁰⁰ Весник српске цркве св. VII за 1896, 659

¹⁰¹ Весник српске цркве св. VII за 1896, 659–60

¹⁰² Весник српске цркве св. VII за 1896, 660

¹⁰³ Весник српске цркве св. VII за 1896, 660

¹⁰⁴ Православље за 1872, 528

¹⁰⁵ Сион бр. 31/1875, 540

¹⁰⁶ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при парафинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹⁰⁷ Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1879, Београд 1879, 153

¹⁰⁸ Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1881, Београд 1881, 205

¹⁰⁹ Хришћански весник бр. 3/1882, 192

¹¹⁰ Календар са шематизмом Краљевине Србије за годину 1889, Београд 1889, 99

¹¹¹ Весник српске цркве св. IV/1895, 396

¹¹² Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при парафинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

ПЕТРОВИЋ Јосиф, јереј. Јосиф се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 8/20. јуна 1863. године.¹¹³ Јереј Јосиф Петровић је 1864. године¹¹⁴ био намесник параћинског намесништва. Крајем 1868. године је дат прилог параћинског цркви на чему се у листу „Пастир“ захвалио параћински намесник Јосиф Петровић.¹¹⁵

ПЕТРОВИЋ Милојко, јереј (око 1795, ? - + 15/27. априла 1868, Главица). Милојко се родио око 1795. године.¹¹⁶ Јереј Милојко Петровић је 1836. године пребивао у Главици код Ћуприје и имао је синђелију на своју парохију. Рукоположио га је епископ Дионисије 12/24. јуна 1814. године у Београду.¹¹⁷ Милојко се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 14/26. фебруара 1837. године.¹¹⁸ Остао је на главичкој парохији све до смрти 1868. године.¹¹⁹ Милојко Петровић свештеник главички у округу ћупријском упокојио се 15/27. априла 1868. године у 70. години живота.¹²⁰

ПЕТРОВИЋ Стојан, јереј. Види **ПОПОВИЋ** Стојан.

ПОПОВИЋ Вучета, јереј (? – 1917). Вучета се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 29. новембра/11. децембра

1855. године.¹²¹ Вучета је 1855. године, уместо Голуба Вељковића (Поповића), постао парох видоначки и остао је на тој парохији бар до 1858. године.¹²² Јереј Вучета је 1864. године био парох параћински.¹²³ Јереј Вучета Поповић је 1878. године био намесник намесништва параћинског и то је остао до смрти 1917. године.¹²⁴ Намесник параћински Вучета Поповић одликован је, почетком 1880. године, црвеним појасом¹²⁵ а на Ваведење 1888. године произведен је у Београду за почасног проту.¹²⁶ Свети архијерејски синод на својој седници од 15/27. октобра 1901. године одликовао је протојерејским крстом проту Вучету Поповића намесника параћинског.¹²⁷

ПОПОВИЋ Јован, јереј. Јована је 30. новембра/12. децембра 1831. године рукоположио епископ Григорије у Нишу.¹²⁸ У 1836. години јереј Јован је пребивао у Поповцу код Параћина и имао је синђелију на парохију.¹²⁹ Јован се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 20. јануара/1. фебруара 1837. године.¹³⁰ Коначно, 13/25. децембра 1838. године извршена је расподела нових парохија при цркви параћинској. Јереј Јован Поповић је дата синђелија на се-

¹¹³ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹¹⁴ Календар са шематизмом књажевства Србије за 1865, у Београду, 1865, 86

¹¹⁵ Пастир бр. 45/1868, г. 770

¹¹⁶ Премда у његовом некрологу пише да је 1868. године умро у 70. години живота с обзиром да је Милојко рукоположен 1814. године морао је да 1868. године има више, бар 72 или 73, јер је тешко да је био рукоположен са мање од 18 година. Било је, наравно, случајева и када је будући свештеник имао само 16 година (као на пример Матеја Ненадовић) али то су ипак изузетни случајеви.

¹¹⁷ АС - Државни Совјет - РН^о 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836, число 146 лист 64.

¹¹⁸ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹¹⁹ Београдски велики календар за годину 1853, у Београду 1853, 230; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1855, у Београду 1855, 44; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1856, у Београду 1856, 43; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1857, у Београду 1857, 44; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1858, у Београду 1858, 45; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1859, у Београду 1859, 50; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1865, у Београду 1865, 86

¹²⁰ Пастир бр. 17 од 28. априла 1868, 270. Као што смо већ навели вероватно је стварно имао 72 или 73 године.

¹²¹ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹²² Календар са шематизмом књажевства Србије за 1856, у Београду 1856, 43; Календар са шематизмом књажевства Срб за 1857, у Београду 1857, 44; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1858, у Београду 1858, 45; Календар са шематизмом књажевства Србије за 1859, у Београду 1859, 50; Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1881, Београд 1881, 205; Календар са шематизмом Краљевине Србије за годину 1889, Београд 1889, 99

¹²³ Календар са шематизмом књажевства Србије за 1865, у Београду 1865, 86

¹²⁴ Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1879, Београд 1879, 153

¹²⁵ Одликовани су црвеним појасом, Хришћански весник бр. 5 од 1. марта 1880, 120

¹²⁶ Хришћански весник бр. 10/1888, 799

¹²⁷ Весник српске цркве св. XI/1901, 1082

¹²⁸ АС-Државни Совјет - РН^о 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836, число 147, лист 64.

¹²⁹ АС-Државни Совјет - РН^о 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836, число 147, лист 64.

¹³⁰ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

ла Бошњане и Поповац.¹³¹ Јован је бар до 1852. године био парох поповачки.¹³²

ПОПОВИЋ Лазар,¹³³ јереј (? - 26. септембар/8. октобар 1881, Параћин). Лазара је 1/13. марта 1829. године рукоположио епископ Јосиф у Нишу.¹³⁴ У 1836. години јереј Лазар је пребивао у Параћину и имао је синђелију на своју парохију.¹³⁵ Први пут се помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 21. јануара/2. фебруара 1837. године.¹³⁶ Лазар је бар од 1852. па до 1858. године био парох на II параћинској парохији¹³⁷ а све до смрти 1881. године био је парох параћински.¹³⁸ Јереј Лазар Протић свештеник параћински преминуо је 26. септембра/8. октобра 1881. године после тромесечног боловања.¹³⁹

ПОПОВИЋ Л. Милан, јереј. Милан се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 1888. године.¹⁴⁰ Јереј Милан Поповић је 1889. године¹⁴¹ био парох буљански. Свештеник буљански Милан Поповић добио је по молби 14/26. јануара 1890. године отпуст из епархије београдске.¹⁴²

ПОПОВИЋ Недељко, јереј. Недељко се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве маја 1864. године.¹⁴³

ПОПОВИЋ Никола, протојереј (1841). Никола је рођен 1841. године а рукоположен 1863. године.¹⁴⁴ Никола се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 4/16. новембра 1863. године.¹⁴⁵ Јереј Никола Поповић је 1864. године био парох плански.¹⁴⁶ Јереј Никола Поповић је и бар од 1878. године па до смрти био парох параћински.¹⁴⁷ Никола Поповић, свештеник параћински, одликован је крајем 1920. године протојерејским чином.¹⁴⁸ Решењем ПБр. 2735 од 8. августа 1921. године произведен је у чин протојереја Никола Поповић.¹⁴⁹ У 1924. години био је на II параћинској парохији. Те године имао је капелана Петра Исполатовског, руског свештеника.¹⁵⁰

ПОПОВИЋ Пантелејмон - Панта, јереј. Пантелејмон се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 22. августа/3. септембра 1841. године.¹⁵¹ Панта је бар од 1852. године па до 1864. године био парох на III параћинској парохији.¹⁵²

¹³¹ АС- Митрополија - Но. 622, Синђелија јереја Јована Поповића од 13/25. децембра 1838. године

¹³² Београдски велики календар за годину 1853, у Београду 1853, 229

¹³³ Јавља се као Лазар Протић.

¹³⁴ АС - Државни Совјет - РН⁰ 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 145, лист 64.

¹³⁵ АС - Државни Совјет - РН⁰ 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 145, лист 64.

¹³⁶ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹³⁷ Београдски велики календар за годину 1853, у Београду 1853, 229; Календар са шематизмом княжества Србије за 1855, у Београду 1855, 44; Календар са шематизмом княжества Србије за 1856, у Београду 1856, 43; Календар са шематизмом княжества Србије за 1857, у Београду 1857, 44; Календар са шематизмом княжества Србије за 1858, у Београду 1858, 45; Календар са шематизмом княжества Србије за 1859, у Београду 1859, 50

¹³⁸ Календар са шематизмом княжества Србије за годину 1879, Београд 1879, 153; Календар са шематизмом княжества Србије за годину 1881, Београд 1881, 205

¹³⁹ Хришћански весник бр. 1 од јануара 1882, 64

¹⁴⁰ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹⁴¹ Календар са шематизмом Краљевине Србије за годину 1889, Београд 1889, 99

¹⁴² Весник српске цркве св. I/1890, 91

¹⁴³ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹⁴⁴ Шематизам источно православног српског патријаршије по подацима из 1924. године, Сремски Карловци 1925, 80

¹⁴⁵ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹⁴⁶ Календар са шематизмом княжества Србије за 1865, у Београду, 1865, 86

¹⁴⁷ Календар са шематизмом княжества Србије за годину 1879, Београд 1879, 153; Календар са шематизмом княжества Србије за годину 1881, Београд 1881, 205; Календар са шематизмом Краљевине Србије за годину 1889, Београд 1889, 99

¹⁴⁸ Одликовања Светог Архијерејског Сабора Српске Православне Патријаршије, Гласник службени лист Српска православна Патријаршија бр. 1 од 1/14. јануара 1921, 18

¹⁴⁹ Гласник службени лист Српска православна Патријаршија бр. 23 од 11/14. децембар 1921, 399

¹⁵⁰ Шематизам источно православног српског патријаршије по подацима из 1924. године, Сремски Карловци 1925, 80

¹⁵¹ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹⁵² Београдски велики календар за годину 1853, у Београду 1853, 229; Календар са шематизмом княжества Србије за 1855, у Београду 1855, 44; Календар са шематизмом княжества Србије за 1856, у Београду 1856, 43; Календар са шематизмом княжества Србије за 1857, у Београду 1857, 44; Календар са шематизмом

ПОПОВИЋ Стефан, јереј (? – 1862, Параћин). Стевана је 10/22. марта 1827. године рукоположио епископ Јосиф у Нишу.¹⁵³ У 1836. години јереј Стеван је пребивао у Параћину и имао је синђелију на парохију.¹⁵⁴ Стефан се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 1/13. фебруара 1837. године.¹⁵⁵ Прота параћински Милосав Михаиловић је 8/20. марта 1838. године умро од суве болести.¹⁵⁶ Десетак дана касније, тачније 19/31. марта 1838. године из митрополије је јављено параћинском јереју Стефану Поповићу да је постављен за намесника параћинског.¹⁵⁷ Стефан је од тада па све до смрти 1862. године био свештеник и намесник параћински а бар од 1852. године био је парох на I параћинској парохији.¹⁵⁸

ПОПОВИЋ Стојан,¹⁵⁹ јереј (? – 1855, Дреновац). Стојана је 8/20. марта 1831. године рукоположио епископ Јероним у Пироту.¹⁶⁰ У 1836. години јереј Стојан је као капелан пребивао у Дреновцу.¹⁶¹ Коначно, 13/25. децембра 1838. године извршена је расподела нових парохија при цркви параћинској. Јереј Стојан Поповић је добио синђелију на села Дреновац и Буси-

ловац.¹⁶² Стојан се, као парох дреновачки, први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 28. фебруара/12. марта 1839. године¹⁶³ а на истој парохији је остао све до смрти 1855. године.¹⁶⁴

ПРОТИЋ С. Лазар, јереј. Види ПОПОВИЋ С. Лазар.

СТОЈАНОВИЋ Божин, протојереј (? ,? - +1829, Параћин). Око 1820. г. становницима из околине Параћина није било слободно ићи у Раваницу која је била у власти књаза Милоша. Због тога протојереј параћински Божин Стојановић¹⁶⁵ замолио је 1823. г. сердара Кара Асана да им помогне код Шашић паше лесковачког да обнове новопронађену цркву и овај му обећа да ће учинити све што је у његовој моћи. Нешто касније, 2/14. јула 1823. г. скупи се група најугледнијих људи из околине Параћина и то Маринко Ивановић, Лазар Вељковић (оба из Параћина), затим Матија Стојковић из Чепура, Милован Љубичић из Плана, Радул Ејменовић из Доње Мутнице и оборкнез Радојко из Главнице. Они са протојерејем оду код Кара Хасана и он их подучи како да се понашају у овој ситуацији и шта треба све да ураде да стигну до циља што брже. Али им је истовремено запретио да код паше ништа причају о њему а поготово ништа о томе да им он помаже бар док он не однесе дар паши. Овај дар се састојао од два најлепша вола (које је народ у то време платио 1200 гроша чаршијских) чије је рогове дао „вараклаисати, тј позлатити (и које је на крају однео на дар). Осим тога скупљено је и 300 гроша готовог новца и на крају је одређено ко ће ићи код паше.¹⁶⁶

У делегацију су одређени протојереј Божин Стојановић, Топал¹⁶⁷ Стојко, Радојко из Главнице, Маринко Ивановић и Милован Љубичић. Делегација је отишла 9/21. јула 1823. г. и, пошто

княжества Србије за 1858, у Београду 1858, 45; Календар са шематизмом княжества Србије за 1859, у Београду 1859, 50; Календар са шематизмом княжества Србије за 1865, у Београду 1865, 86

¹⁵³ АС -Државни Совјет - РН^о 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 1447, лист 64.

¹⁵⁴ АС -Државни Совјет - РН^о 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 144, лист 64.

¹⁵⁵ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹⁵⁶ АС - Митрополија - Но. 121/838, Писмо пароха параћинског Стефана Поповића митрополиту од 10/22. марта 1838.

¹⁵⁷ АС - Митрополија - Но. 127, Писмо митрополитово од 19/31. марта 1838.

¹⁵⁸ Београдски велики календар за годину 1853, у Београду 1853, 229; Календар са шематизмом княжества Србије за 1855, у Београду 1855, 44; Календар са шематизмом княжества Србије за 1856, у Београду 1856, 43; Календар са шематизмом княжества Србије за 1857, у Београду 1857, 44; Календар са шематизмом княжества Србије за 1858, у Београду 1858, 45; Календар са шематизмом княжества Србије за 1859, у Београду 1859, 50

¹⁵⁹ Јавља се и као Петровић Стојан.

¹⁶⁰ АС -Државни Совјет -РН^о 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 154, лист 64.

¹⁶¹ АС -Државни Совјет -РН^о 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. число 154, лист 64.

¹⁶² АС- Митрополија - Но. 622, Синђелија јереја Стојана Поповића од 13/25. децембра 1838. године

¹⁶³ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹⁶⁴ Београдски велики календар за годину 1853, у Београду 1853, 230; Календар са шематизмом княжества Србије за 1855, у Београду 1855, 44; Календар са шематизмом княжества Србије за 1856, у Београду 1856, 43

¹⁶⁵ Божин Стојановић, протопоп параћински посетио је 23. септембра/5. октобра 1822. г. манастир Св. Ђорђа у Темској. Тих. Р. Ђорђевић, Неколико старих српских записа и натписа, Старице III, Београд 1908. г., 158

¹⁶⁶ Јосиф Веселић, Описи манастира у Србији, част I, Београд 1867, с. 67; М. Ђ. Милићевић, Манастири у Србији, Гласник СУД књ. IV, Београд 1867. г., 94

¹⁶⁷ toral- хром, ђопави—Академија наук СССР, Турецко-Рускију словар, Москва 1977, 865

је предала дар Шашит паши, овај их је лепо примио и драге воље им дозволио обнову цркве—али, наравно, под његовим условима. Обновљена црква није смела да буде ни виша, ни шира ни дужа од постојеће.¹⁶⁸

При подизању манастира радовима су руководили протојереј Божин, Радул Ејменовић и Матија Стојковић. Поред њих је био и један Турчин настојник кога је послао Кара Асан да тера народ да би се манастир што пре завршио. Прота, Радул и Матија замоле Турчина да крене са протом по селима у прикупљање милостиње на шта је овај пристао. Када су ова двојица отишла Матија и Радул су ископали темеље којима је црква продужена за два хвата. Када су цркву озидали подигли су и кубета.¹⁶⁹

Овде се нешто разликују подаци који је дала комисија књаза Милоша. По комисији Срби су се забринули јер су темељи старе цркве показивали да је црква била веома мала. Они зато задрже Турчина док је једна група ископала нове темеље и наспе их кречом и каменом од старих темеља и затрпа. Кад је дошао Турчин надлежан за надгледање радова Срби су му преставили нове темеље као старе. Турчин је схватио да је реч о превари али је потплаћен прећутао и црква је саграђена онолика колику је народ желео.¹⁷⁰

Када је Шашит паша ово чуо страшно се наљутио, хтео је да обори кубета говорећи: „*ви сте искали цркву а сада подижете манастир*“.¹⁷¹ Сви су почели да му се извињавају и најзад на молбу Кара Асана кубета остану. Међутим, народ параћинског краја је, због св. Петке, морао Шашит паши плаћати по 2 гроша по пореској глави и то све до одласка Турака крајем 1832. године.¹⁷² Прота Божин је умро 1829. године и сахрањен је у порти манастира Свете Петке.¹⁷³

СТОЈАНОВИЋ Вучета, протојереј ставрофор (1858, Параћин - + 15/28. октобар 1947, Параћин). Вучета је рођен у Параћину 1858. го-

дине.¹⁷⁴ Вучета је рукоположен 27. јануара/8. фебруара 1884. за Ђакона а 28. јануара/9. фебруара 1884. године за свештеника и постављен за пароха доњо мутничког.¹⁷⁵ Вучета се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 16/28. фебруара 1884. године.¹⁷⁶ Јереј Вучета је 1889. године био парох доњо мутнички.¹⁷⁷ На дан краљеве славе 30. новембра/13. децембра 1909. године одликован је орденом Светог Саве IV степена, између осталих, и Вучета Стојановић свештеник из Параћина.¹⁷⁸ На предлогом Патријарха Свети синод је донео одлуку Бр. 463 од 8/21. јуна 1921. године да се произведу у чин протојереја Вучета Стојковић намесник параћински, Стефан Влајковић парох баћевачки, Радован Петковић парох велико орашки, Милан Љ. Поповић парох коларски и Новак Ристовић, парох ренсички.¹⁷⁹ У 1924. години протојереј Вучета је био намесник параћинског намесништва и парох I параћинске парохије.¹⁸⁰ Протојереј ставрофор Вучета Стојановић, парох I параћинске парохије упокојио се 15/28. октобра 1947. године.¹⁸¹

СУШИЋ Радован, јереј (? - 6/18. април 1888, Плана код Параћина). јереј (? - 6/18. април 1888, Плана код Параћина). Радован је рукоположен, вероватно, 1865. године.¹⁸² Радован се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 2/14. децембра 1865. године.¹⁸³ Јереј Радован Сушић је и 1878. године¹⁸⁴ и 1880. године¹⁸⁵ био парох плански. Одлуком ЕБр. 934 од 18/30. децембра 1883. године поред још неколицине свештеника одликован је црвеним појасем и Радован Сушић парох плански у округу ћуприј-

¹⁶⁸ Јосиф Веселић, Описи манастира у Србији, част I, Београд 1867, 68; М. Ђ. Милићевић, Манастири у Србији, Гласник СУД књ. IV, Београд 1867. г. 94

¹⁶⁹ Јосиф Веселић, Описи манастира у Србији, част I, Београд 1867, 68

¹⁷⁰ М. Ђ. Милићевић, Манастири у Србији, Гласник СУД књ. IV, Београд 1867. г., 94

¹⁷¹ Јосиф Веселић, Описи манастира у Србији, част I, Београд 1867, 68

¹⁷² Јосиф Веселић, Описи манастира у Србији, част I, Београд 1867, 69

¹⁷³ Јосиф Веселић, Описи манастира у Србији, част I, Београд 1867, 70

¹⁷⁴ Хришћански весник бр. 3/1884, 240; Шематизам Источно-православне српске патријаршије, Сремски Карловци, 1925, 80

¹⁷⁵ Хришћански весник бр. 3/1884, 240

¹⁷⁶ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹⁷⁷ Календар са шематизмом Краљевине Србије за годину 1889, Београд 1889, 99

¹⁷⁸ Весник српске цркве св. 12/1909, 983

¹⁷⁹ Гласник службени лист Српска православна Патријаршија бр. 23 од 11/14. децембар 1921, 399

¹⁸⁰ Шематизам Источно-православне српске патријаршије, Сремски Карловци 1925, 80

¹⁸¹ Умро, Гласник службени лист српске православне цркве бр. 1–2/1948, 3

¹⁸² Хришћански весник бр. 5/1888, 400

¹⁸³ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946) - рукопис

¹⁸⁴ Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1879, Београд 1879, 153

¹⁸⁵ Календар са шематизмом књажевства Србије за годину 1881, Београд 1881, 205

ском.¹⁸⁶ Јереј Радован Сушић свештеник у Плани код Параћина умро је 6/18. априла 1888. године после дугог и тешког боловања. Радован је служио цркву више од 20 година и све време је служио за углед због својих врлина. Због добре и благе нарави био је омиљен у својој околини.¹⁸⁷

ЦВЕТКОВИЋ Атанасије, јереј. Атанасије се први пут помиње у протоколима умрлих параћинске цркве 8/20. септембра 1884. године.¹⁸⁸ Јереј Атанасије Цветковић је 1889. године био капелан плански.¹⁸⁹ Андрија Божић свештеник ново ахибеговачки и јереј Атанасије Цветковић из Мале Плана разменили су у пролеће 1893. године своје парохије.¹⁹⁰ Јереј Атанасије је 1894–1895. године опслуживао староахибеговачку парохију.¹⁹¹

РЕЗИМЕ

Прва црква у Параћину се помиње за време аустријске владавине овим крајевима након Пожаревачког мира. Била је то црква чији је храм био Св. Атанасије и Кирил. Била је неосвећена а настала је преправком хамије и готово извесно хамије мајке Сулејмана Величанственог. Црква је била зидана од ћерпича, покривена црепом а олтар је био од дрвених дасака. Црква је била покривена ћерамидом а на врх крова био је постављен дрвени крст. Цела порта је била ограђена шанцем и кољем. Као звоник је служило високо камено минаре на коме су била најпре два а затим три звона-велико, средње и мало. Кад су Османлије вратиле оне су поново цркву претворили у хамију а изгледа да су у међувремену саградиле (или обновили) и другу хамију. Јер, у време ослобођења 1833. године у Параћину су биле две хамије а ни једна црква. Али Параћин ће убрзо по припајању Србији добити и своју цркву.

Средоточна војна команда је 4/16. марта 1836. године издала налог капетану Јовану Николићу да што пре отпочне са набавком материјала и зидањем цркве у Параћину. Државни Совет је почетком 1837. године одобрио да се граде цркве у Параћину и Ћуприји и поводом тога постављен је надзиратељ радова на њима. Поводом нестанка куге у Параћину одржано је прво,

свечано богослужење у новој цркви 27. новембра/9. децембра 1837. године. Протојереј параћински Милосав Михаиловић је 2/14. јануара 1838. године поставио Антимис на часну трпезу у новој параћинској цркви. Црква је била посвећена Св. апостолу и евангелисти Марку.

Општина параћинска са својим грађанима почела је 1862. године зидање нове цркве која је имала велики торањ са западне стране а који се наслањао на саме зидове. Када је 1864. године требало да буде завршена тада се изненада једне вечери торањ срушио посред саме цркве тако да је целокупна грађевина постала једна велика рушевина. После дужег низа година опет се приступило зидању цркве у Параћину по одобрењу Министарства грађевина. Изграду је преузео предузимач Италијан Пеларини који је радове довео до пред крај а затим изненада нестао а да ипак није довршио радове. Изграда цркве је, по трећи пут настављена, тек 1897. године овог пута по плану архитекте Јована Илкића. Предузимач је био Милосав Павловић из Пожаревца. Када је црква била потпуно довршена на први дан Духова 1899. године освећена је од митрополијата Инокентија.

Црква је обновљена о стогодишњици. Административна зграда је из 1922. године, а нови парохијски дом са салом из 1998. године.

¹⁸⁶ Хришћански весник бр. 11–12/1883, 767

¹⁸⁷ Хришћански весник бр. 5/1888, 400

¹⁸⁸ Ђорђе Петковић, Списак свештеника који су били на парохијама при параћинској цркви, састављен према протоколима умрлих (1837–1946)-рукопис

¹⁸⁹ Календар са шематизмом Краљевине Србије за годину 1889, Београд 1889, 99

¹⁹⁰ Весник Српске Цркве св. VI (јун) 1893, 610

¹⁹¹ Дарко Ивановић, Старо Село, Старо Село 1988, 248

Summary